

PSYCHOLÓGIA

Miroslav
POPPER

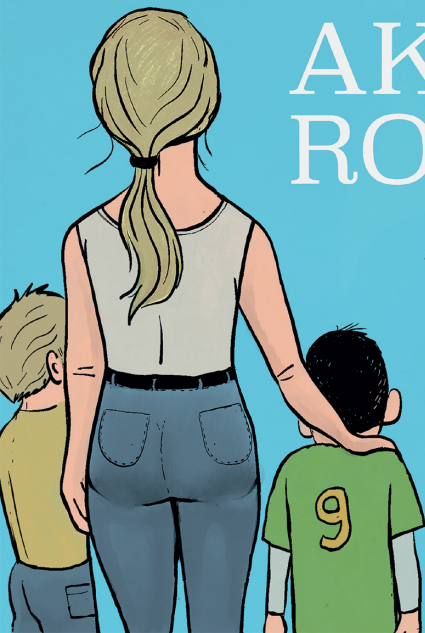
Zuzana
OČENÁŠOVÁ

Mária
MELKOVÁ

AKO zošit' RODINU

Návody pre vlastných
a nevlastných rodičov

premedia

premedia

AKO
ZOŠIŤ
RODINU

Miroslav
POPPER

Zuzana
OČENÁŠOVÁ

Mária
MELKOVÁ

premedia

Miroslav Popper, Zuzana Očenášová, Mária Melková:
Ako zožiť rodinu
Prvé vydanie

Copyright © Miroslav Popper, Zuzana Očenášová, Mária Melková, 2025
Táto publikácia bola podporená Vedeckou grantovou agentúrou Ministerstva
školsťva, výskumu, vývoja a mládeže SR a Slovenskej akadémie vied
na základe zmluvy VEGA č. 2/0035/21

All rights reserved

ISBN 978-80-8242-330-6

*Venujeme našim deťom: Lucke, Marte, Miške,
Nicolasovi, Terezke a Tobimu*

OBSAH

Predslov	9
Čo je to vlastne rodina	13
Špecifiká zmiešaných rodín	25
Vznik zmiešanej rodiny	37
Budovanie zmiešanej rodiny	51
Formy zmiešaných rodín	63
Vlastní rodičia	77
Roly nevlastného rodiča	91
Deti ako aktívni hráči v rodine	109
Vzťahy medzi deťmi v zmiešaných rodinách	121
Keď rodina nefunguje	137
Spolurodičovstvo po rozpade prvej rodiny	147
Toxický alebo manipulatívny spolurodič	163
Ako plánovať financie v zmiešanej rodine	173
Rodinné politiky a zmiešané rodiny	187
Rezilientná rodina – ako zvyšovať odolnosť	195
<i>Zdroje inšpirácií</i>	<i>210</i>
<i>Kde hľadať pomoc</i>	<i>213</i>
<i>O autoroch</i>	<i>214</i>

PREDSLOV

Milí čitatelia a čitateľky, hlavným cieľom knihy, ktorú držíte v rukách, je podeliť sa s vami o poznatky a skúsenosti zmiešaných rodín, teda rodín, ktoré sú nanovo pospájané, v ktorých má aspoň jeden z partnerov minimálne jedno dieťa z predchádzajúceho vzťahu. Počet takýchto rodín sa v poslednom čase veľmi rýchlo zvyšuje. Bývajú zakladané s tým najlepším úmyslom, aby to už teraz konečne vyšlo, aby sa mali všetci radi, aby bolo všetkým spolu dobre. Napriek dobrému úmyslu však ľudia zväčša nevedia, ako to dosiahnuť. Netušia, čo všetko im život v takejto forme spolužitia prinesie, aké ťažké bude zladit' navzájom svoje záujmy a potreby, aké náročné je vytvorenie vzťahu medzi nevlastným rodičom a dieťaťom. Existuje množstvo kníh o rodičovstve. Informácií, ako byť dobrým nevlastným rodičom však nájdeme veľmi málo. Rovnako ako o tom, ako by mali fungovať zmiešané rodiny.

Táto kniha je určená najmä tým, ktorí v takejto rodine už žijú a prekonávajú jej úskalía, ale zároveň aj tým, ktorí o založení zmiešanej rodiny ešte len premýšľajú, pretože sa im smutno žije s dieťaťom osamote alebo je pre nich ťažké zabezpečiť všetko len z jedného vrecka, alebo sa zoznámili s niekým, s kým by radi prežili svoj život. Môže však byť zaujímavá aj pre ľudí bez takejto životnej skúsenosti, lebo im pomôže lepšie pochopiť situáciu ich blízkych.

Vychádzali sme z množstva domácich aj zahraničných výskumov o zmiešaných rodinách. Teoretické zistenia sme doplnili príkladmi z praxe a ponúkame tiež praktické tipy a pomôcky. Veríme, že kniha sa stane nielen zdrojom poznatkov, ale prinesie aj otázky na zamyslenie a návrhy na riešenie rôznych konkrétnych problémov. Prida-

nou hodnotou je, že okrem profesionálnych poznatkov psychológa, psychologičky a koučky máme aj osobné skúsenosti so zmiešanou rodinou, či už v role dieťaťa alebo vlastného a nevlastného rodiča, čo dodáva knihe na autenticite.

Pri písaní knihy sme narazili na problém s pomenovaním jednotlivých rodinných vzťahov a rol, lebo ich názvy ešte nie sú dostatočne zaužívané alebo pôvodné pomenovania neodrážajú meniacu sa situáciu. Už samotný termín zmiešaná rodina nie je ustálený a používa sa aj termín komponovaná, patchworková alebo zošívaná rodina, čím sa metaforicky vyjadruje, že nová rodina pozostáva z rôznofarebných kusov látok vystrihnutých z iných textílií. My hovoríme o zmiešanej alebo zošívanej rodine.

Ďalším pojmom, ktorý neexistuje, je výraz pre deti, ktoré spolu vyrastajú, ale nemajú spoločného ani jedného rodiča. A aj keď ich legislatíva za súrodencov nepovažuje, žijú spolu ako sociálni súrodenci a ťažko ich označiť ako nesúrodencov. Preto používame označenie vlastní súrodenci, tak ako je to bežne zaužívané pre tých, ktorí majú oboch rodičov spoločných, poloviční súrodenci, ak majú spoločného len jedného rodiča, a nevlastní súrodenci, ak nemajú žiadneho rodiča spoločného. Rovnako ako nie je biologické puto medzi nevlastným rodičom a dieťaťom, nie je ani medzi nevlastnými súrodencami. Hoci sme sa snažili písať knihu zrozumiteľným jazykom, niekedy sme nútení použiť odborné výrazy. Na označenie biologického rodiča, s ktorým dieťa zostane bývať po rozpade pôvodnej rodiny, používame výraz rezidenčný rodič. Druhého biologického rodiča, ktorý žije mimo domácnosti, označujeme ako nerezidenčného rodiča.

Už spomínaná terminologická nejednoznačnosť ukazuje, aké komplikované a komplexné môžu byť vzťahy v zošívanej rodine a koľko rôznych ľudí do nej môže patriť, aj keď nežijú v jednej domácnosti. Aj preto sme napísali túto knihu a dúfame, že vám pomôže sa v tejto komplexnosti ľahšie zorientovať. Pozrieme sa spolu na to, ako zmiešané rodiny vznikajú a fungujú, v čom sú špecifické a aké nástrahy na ich členov číhajú. Špeciálne sa venujeme vlastným a nevlastným rodičom, vplyvu detí na fungovanie rodiny, spolurodičovstvu (ďalší nový pojem), teda súhre biologických rodičov pri výchove detí, ale

aj financiám v novej zmiešanej rodine. Veľkú pozornosť tiež venujeme tomu, ako sa rodina môže zohrať a ako zvyšovať jej odolnosť voči rôznym životným prekážkam a nástrahám. Po ich prekonaní sa rodina stáva súdržnejšou a silnejšou, nielen pri riešení rodinných, ale aj vonkajších problémov.

Prajme vám pekné čítanie, s nádejou, že poskytneme zopár pevných nití, aby stehy, ktorými budete zošívvať vašu rodinu, dobre držali.

Autorský kolektív

ČO JE TO VLASTNE RODINA

Puto, ktoré spája vašu skutočnú rodinu, nie je krv,
ale rešpekt a potešenie zo života toho druhého.

- *Richard Bach*

Domov nie je miesto, kde bývaš, ale miesto, kde
ti rozumejú.

- *Christian Morgenstern*

VÄČŠINE LUDÍ SA ASI BUDE ZDAŤ, že nie je potrebné vysvetľovať, čo je rodina. Veď takmer všetci z nejakej rodiny pochádzame, v nejakej rodine žijeme. Máme teda osobnú skúsenosť s touto inštitúciou, vieme si vybaviť krásne aj menej šťastné chvíle, vieme s istotou povedať, ktorí rodinní príslušníci sú pre nás najdôležitejší a prečo. A predsa to také ľahké a jasné s vysvetlením, čo je rodina, nie je. Tí, ktorí žijú v manželskom zväzku a vychovávajú deti, v tom majú pomerne jasno. Ich rodinnú formu nikto nespochybňuje. Ale čo všetci ostatní, ktorí netvorí manželský pár, prípadne v manželstve nesplodili deti? Alebo tí, ktorí si po rozpade pôvodnej rodiny vybudovali nový vzťah? Tiež ste si doteraz mysleli, že ste rodina? A ste si istí, že sa nemýlite? Naš štát sa totiž s takýmito odlišnými, alternatívnymi či netradičnými rodinami príliš nezaobrá, legislatívne ich nerozpoznáva a teda ani nechráni. Aj keď žijú usporiadane a platia dane. V slovenskom Zákone o rodine sa uvádza, že manželstvo je zväzkom muža a ženy, ktorého hlavným účelom je založenie rodiny a riadna výchova detí, a že rodina

založená manželstvom je základnou bunkou spoločnosti. Alebo sa mylí štát? Čo je to vlastne rodina?

Mohli by sme ju pokojne definovať ako celok, ktorý vznikne na základe rozhodnutia minimálne dvoch ľudí o tom, že chcú medzi sebou vytvoriť dlhodobý vzťah. Že sa chcú navzájom obohacovať, podporovať, pomáhať si, tráviť spoločný voľný čas a spoločne zdieľať intímne chvíle. Aj keď to niekedy nevyjde úplne podľa ich pôvodných predstáv. Ľudia, ktorí sa z akéhokoľvek dôvodu rozhodnú vytvoriť rodinné väzby, sa stávajú rodinou. Čím sa to prejavuje? Predovšetkým vytvorením rodinnej identity, teda tým, že sa identifikujeme a označujeme ako rodina, či už navzájom alebo sa tak predstavujeme iným ľuďom. Ďalšia časť rodiny je tvorená pokrvnými zväzkami, tie voliteľné nie sú. Nevyberáme si svojich rodičov, starých rodičov, strýkov, tety... O rodinnej štruktúre ľudia často rozmýšľajú, akoby bola objektívna, nemenná a všade platná, pričom opak je pravdou. Členstvo v rodine býva neraz určované subjektívnymi názormi jedincov, koho za rodinu považujú. Všetky iné rodinné zväzky ako pokrvné sú výrazne závislé od vzájomnej komunikácie, vzájomného dohovoru, a preto sa v odborných kruhoch hovorí, že sú závislé od diskurzu. Znamená to, že rodinní príslušníci si musia medzi sebou dohodnúť, ako bude vyzeráť ich vzťah a ako budú spoločne fungovať. Nejde pritom o jednorazový, ale skôr opakovaný, dlhodobý, celoživotný proces. Tým, že sa v priebehu rokov meníme my aj svet okolo nás, potrebujeme sa v rodine opakovane rozprávať o našich potrebách, túžbach, cieľoch a vzájomných očakávaniach. Inak funguje rodina, keď sú deti malé, inak, keď dospievajú, a inak, keď opúšťajú domácnosť. Samozrejme, v rodinách, ktoré nie sú vnímané ako tradičné, ako napríklad v zmiešaných rodinách, je tej komunikácie potrebnej oveľa viac. Hlavným dôvodom je, že sa líšia od kultúrnych aj legislatívnych noriem, ktoré sú upriamené na tradičné manželské rodiny. Preto sa potrebujú vymedziť, ustanoviť, zdefinovať a zároveň si dohodnúť a určiť hranice toho, kto všetko bude zahrnutý do rodiny a kto, naopak, nie.

V súčasnosti má rodina množstvo podôb. Nie je možné obmedziť ju tradičným definovaním, ako manželský pár, ktorý má spolu deti. Naopak, najcharakteristickejšou črtou súčasnosti je rôznorodosť ro-

dinných foriem. A preto bez ohľadu na to, ako sa na rodinu díva štát, nikto z ľudí dobrovoľne tvoriacich takéto zväzky si nenechá vziať právo považovať iné, preňho dôležité osoby, za dôležitú súčasť svojej rodiny. A to aj vtedy, ak konkrétna forma rodiny nebude rodinnými politikami inštitucionálne podporovaná. Pri rozmanitosti partnerských a rodinných vzťahov je pre vnímanie rodinnej spolupatričnosti dôležitejšie to, akú rodinnú identitu si rodinní príslušníci navzájom spoločne vytvoria, než to, či konkrétnu rodinnú formu rozpoznáva príslušná legislatíva. Jednoducho povedané, ak sa nejakí ľudia vzájomne rozhodnú žiť spolu, zväčša, ale nie nevyhnutne, v jednej domácnosti, dohodnú sa na tom, ako budú fungovať a vnímajú sa ako rodina, tak im túto identitu nemôže narušiť ani to, že štát zredukuje rodinu len na manželstvo s deťmi.

Pre definovanie rodiny je teda rozhodujúci vnútorný pocit spolupatričnosti, kvalita vzťahu, dôvera či možnosť spoľahnúť sa na seba navzájom. V dnešnej dobe sa ľudia nielen sami rozhodujú, akú formu rodiny si zvolia, ale ako členovia rodiny si aj sami aktívne vytvárajú vzorce fungovania v nej. Preto hovoríme, že dochádza k deinštitucionalizácii rodiny. Naše rodinné správanie nie je vynútené zvonka, ale vytvárané vo vnútri rodiny. To znamená, že už sa nemusíme snažiť vtessať výlučne do noriem, ktoré boli predpisované inštitúciami, svetskými alebo cirkevnými autoritami. V súčasnosti existuje viac spôsobov a vzorov rodičovstva a partnerstva. Ľudia dnes pristupujú k vytváraniu vzájomných vzťahov oveľa tvorivejšie a slobodnejšie. Rodiny sú oveľa viac individualizovanejšie, rodičovstvá rozmanitejšie, a spoločnosť to akceptuje. Dokonca aj manželské spolužitie je v súčasnosti viac aktívne vyjednávané než pasívne prijímané. Napriek tomu však rodina nestráca svoju dôležitosť, pretože je to celok, v ktorom by si jednotlivci mali poskytovať vzájomnú pomoc a podporu, aby spoločne dosiahli čo najväčšie spoločné rodinné blaho. A to bez ohľadu na to, v akej forme rodiny žijú.

Samozrejme, takýto pohľad, zdôrazňujúci, že ide o súkromnú záležitosť ľudí, ktorí sa rozhodli rodinu založiť, môže v realite narážať na odlišné predstavy rôznych inštitúcií o tom, ako by rodina mala vyzeráť, kto ju môže tvoriť a aké sú práva a povinnosti jej jednotlivých členov. Zákony nepriznávajú rovnaký status rôznym rodinným zväz-

kom (napríklad nemanželským alebo homosexuálnym), čo znamená, že nie všetky formy rodiny sú rovnako podporované rodinnými politikami. Týka sa to napríklad nároku na rodičovskú dovolenku, rodinné prídavky alebo vdovský dôchodok, takže štát stále silno zasahuje do rodinných záležitostí. A kým v rôznych vyspelých európskych krajinách je snaha čo najviac zrovnoprávniť manželské a nemanželské formy rodinného spolužitia, na Slovensku sa legislatíva stále tvrdošijne drží predstavy, že rodina vytvorená inak ako manželstvom v podstate neexistuje. A to napriek tomu, že počet takýchto rodín prudko narastá.

Ako k súčasnej situácii vlastne prišlo?

Začiatky prudších zmien v oblasti rodiny a rodičovstva možno vo svete vystopovať zhruba od 60. rokov minulého storočia. Sú spojené s takzvaným druhým demografickým prechodom, ktorý sa v Európe šírila zo škandinávskych krajín najprv na západ, neskôr na juh. V krajinách strednej a východnej Európy ho možno pozorovať od obdobia pádu totalitných režimov, u nás od roku 1989. Tento demografický prechod sa vyznačuje posunom hodnôt smerom k individualizmu, čo znamená, že ľudia sa snažia o vlastný rozvoj a sebarealizáciu, chcú mať väčšiu nezávislosť, túžia čo najviac naplňať vlastný potenciál. Najlepšie podmienky na to majú mladí ľudia po skončení štúdií, ktorí sa môžu viac venovať sami sebe, skúšať rôzne zamestnania, slobodne cestovať a testovať rôzne partnerské vzťahy. Druhou stranou mince je menší dôraz na skoré zakladanie rodiny či plodenie detí v mladšom veku.

Ak sa dvojica rozhodne vytvoriť rodinu, nemusí to byť len uzavretím manželstva. Partneri dnes oveľa častejšie, minimálne spočiatku, žijú v kohabitácii, teda „bez papierov“. Ešte v relatívne nedávnej minulosti žili spolu mimo manželstva len ľudia, ktorí chceli ukázať svoju nekonformnosť a nezávislosť na inštitúciách. Neskôr život v kohabitácii predstavoval akúsi prechodnú fázu pred vstupom do manželstva, počas ktorej si partneri overovali, či sa k sebe navzájom hodia. Ak počas tohto obdobia došlo k otehotneniu, zväčša následne vstúpili do manželského stavu. V súčasnosti však neraz rodinný život pokračuje bez uzavretia

manželstva aj po narodení dieťaťa. Aj keď mnohí plánujú uzatvoriť manželstvo v neskoršom veku, pričom odklad odôvodňujú napríklad tým, že sa chcú najskôr finančne či materiálne zabezpečiť alebo počkať, kým ich deti trochu odrastú, aby si tiež užili svadbu svojich rodičov, tieto plány nie vždy uskutočnia, a tak sa veľká časť či celý rodinný život odohráva mimo manželského zväzku. Sú aj páry, ktoré o manželstve neuvažujú vôbec, pretože im neposkytuje záruku trvalého vzťahu.

Iná situácia nastáva, ak sa partnerský vzťah rozpadne alebo sa manželstvo skončí rozvodom, a to najmä v prípade, ak už rozchádzajúca či rozvádzaná dvojica má spoločné dieťa alebo deti. Vtedy zväčša jeden z rodičov vytvára s deťmi na kratšie či dlhšie obdobie jednorodičovskú domácnosť. Takýchto domácností rapídne pribúda a často žijú vo veľmi zložitých podmienkach, keďže zabezpečiť dieťaťu všetku potrebnú starostlivosť a zároveň aj finančnú stabilitu je pre jedného rodiča veľmi náročné. Mnohé takéto rodiny žijú v chudobe, majú problém vysporiadať sa s nákladmi na bývanie, stravu, vzdelanie, zdravotnú starostlivosť, nehovoriac o voľnočasových aktivitách či dovolenkách. Ďalšie ťažkosti sa týkajú nájdenia takej práce, ktorá by umožnila jednorodičom pri primeranom príjme relatívnu flexibilitu, aby sa mohli postarať o dieťa, keď ochorie, a celkovo zosúladiť rodinný a pracovný život. Časové, finančné aj emočné výzvy sú extrémne náročné. Jednorodičovské domácnosti sú rodiny, ktoré potrebujú od štátu čo najväčšiu podporu, žiaľ, náš štát takéto rodiny zatiaľ nerozpoznáva a nevenuje im žiadnu špecifickú pomoc.

Keď vznikne ďalšia rodina

Mnohí jednorodičia sa časom rozhodnú zmeniť svoju životnú situáciu a vytvoriť novú rodinu. Môžu tak urobiť (opätovným) uzatvorením manželstva, ale aj bez manželského zväzku. Takto vznikajú zmiešané rodiny, nazývané tiež „patchworkové“ alebo „zošívané“. Pomenovanie je odvodené z patchwork techniky, pri ktorej sa zošívajú rôznofarebné kusy látok. Metaforicky sa tým vyjadruje, že ide o nanovo pospájané rodiny. Zmiešané rodiny je neraz pomerne problematické jasne de-

finovať nielen zvonku, ale aj samotní členovia rodiny sa nezhodnú v tom, kto všetko do rodiny patrí. Predstavme si, že sme mali deti v predchádzajúcom vzťahu, rovnako ako aj osoba, s ktorou zmiešanú rodinu vytvoríme. Niektoré z tých predošlých detí sa stanú súčasťou našej novej spoločnej domácnosti, kým ďalšie bývajú v inej domácnosti alebo sú už viac odrastené, väčšinu času trávajú na internáte a len občas prídu na návštevu. Do novej domácnosti ešte môžu pribudnúť deti, ktoré splodí nová partnerská dvojica. Je toho stále málo? Tak potom môžeme začať rodinu rozširovať o starých rodičov, štyria mohli zostať z predchádzajúcej rodiny, ďalší pribúdajú zo strany nového člena domácnosti. Stále málo? Ešte máme ujov, tety, bratrancov, sesternice ... Ďalej radšej nepokračujme.

V zmiešaných rodinách býva finančná a materiálna situácia zväčša lepšia ako v jednorodičovských domácnostiach už len z toho dôvodu, že dva platy sú viac ako jeden. Platí to aj napriek tomu, že partneri s nevlastnými deťmi menej často zdieľajú či spájajú svoje príjmy oproti partnerom, ktorí majú len vlastné, biologické deti. V zmiešaných rodinách je možné lepšie rozvrhnúť aj čas, partneri si vedia pomôcť navzájom. Aj v novej rodine však na jej členov čakajú mnohé nástrahy. V zmiešanej rodine nezačíname život odznovu, prinášame si do nej deti z predošlej rodiny a tie neraz vnímajú nového partnera či partnerku svojho vlastného rodiča ako cudzinca, neznámeho jedinca a v horšom prípade ako votrelca.

A teraz sa môžeme presunúť na druhý koniec pomyselnéj škály názorujúcej skladbu rodiny. Dvaja ľudia sa na dlhý čas rozhodnú spolu žiť a neplánujú alebo nemôžu mať spolu deti. To nie je rodina? Akože by nie, veď sa tiež stretávajú so svojimi rodičmi či ďalšími rodinnými príslušníkmi z oboch strán, tiež vytvárajú širšie rodinné väzby.

Rodina teda je...

Niektoré vedné disciplíny definície rodiny rozširujú. Napríklad Americká psychologická asociácia (APA) vymedzuje rodinu ako *príbuzenskú jednotku pozostávajúcu zo skupiny jednotlivcov spojených pokrvne*

alebo manželskými, adoptívnymi alebo inými intímnymi zväzkami. Zdôrazňuje pritom, že hoci je rodina základnou sociálnou jednotkou väčšiny ľudských spoločností, jej forma a štruktúra sa môžu značne líšiť a zahŕňať biologickú rodinu, širšiu rodinu, nevlastnú rodinu a dokonca skupiny priateľov. Dôraz sa kladie najmä na to, že členovia rodiny navzájom významne ovplyvňujú svoje myšlienky, pocity a správanie.

Porovnajme to s tým, čo možno nájsť o rodine na slovenských webových stránkach. Ak si dáte do vyhľadávачa heslo „definícia rodiny“ narazíte na stránky, kde sa píše: *Rodina je sociálna skupina (primárna skupina) tvorená aspoň jedným rodičom a dieťaťom. Je malou sociálnou skupinou, tvorenou jednotlivcami spätými manželstvom, pokrvným príbuzenstvom alebo adopciou* (Wikipédia). Do očí stále udierajú podmienky manželstva s deťmi alebo pokrvnej príbuznosti. Áno, je tam aj adopcia, ale chýba zmienka o iných intímnych zväzkoch. A čo teda s tými rodinami, ktoré sú bezdetné? Čo s nemanželskými vzťahmi? Pritom podľa Štatistického úradu je na Slovensku takmer štvrtina rodín s deťmi jednorodičovská, takmer 10% rodičov žije v kohabitácii a zmiešaných rodín je takmer 49 000.

Ako ukazujú štatistiky, hranice vymedzujúce tradičnú rodinu heterosexuálnym manželstvom s deťmi sú prekonané, preto pri jej definovaní treba brať do úvahy aj iné kritériá. Podstatné je, aby sa vzájomný a dobrovoľný výber rôznych rodinných foriem vyznačoval spolupatričnosťou, emočnou blízkosťou, podporou a ochranou. Potom môžu byť rôznorodé rodinné zväzky rovnako funkčné, prirodzené a legitímne ako nukleárne rodiny, napriek tomu, že v nich nie sú jasne stanovené rolové očakávania a normy ich fungovania treba viac vyjednávať. Žijeme v dobe charakteristickej variabilitou rodinných foriem a každá forma rodičovstva potrebuje byť rozpoznaná a akceptovaná. Rodinné politiky je potrebné a dôležité šiť na mieru rôznym formám rodičovstiev.

Prečo je dnes v západných kultúrach pomerne veľká pozornosť venovaná rodinám? Dôvody sú rôzne a medzi hlavné patrí pokles plodnosti žien v úhrnnej miere, teda pokles počtu detí, ktoré sa priemerne narodia jednej žene počas jej reprodukčného obdobia (15 – 49 rokov). Tá sa v ostatných troch dekádach pohybuje na Slovensku

pod hodnotou 1,6 dieťaťa na jednu ženu. Na dosiahnutie takzvanej záchovej úrovne, pri ktorej sa veľkosť populácie neznižuje ani nezvyšuje, by táto hodnota musela byť 2,1. Dlhodobý pokles pôrodnosti znamená, že naša populácia starne, čo môže byť za pár rokov ekonomicky neudržateľné, pokiaľ na dôchodcov nebude mať kto robiť. Aj napriek tomu sa náš štát tvrdohlavo drží dávno prekonanej koncepcie, podľa ktorej sa za rodinu považuje len manželský zväzok s deťmi, a nevytvára dostatočné podmienky pre zlepšenie kvality života iných rastúcich alternatívnych foriem rodičovstva.

Koho považujete za členov svojej rodiny vy? Na záver kapitoly vám ponúkame praktické cvičenie, ktoré vám umožní zamyslieť sa nad tým, ako ste na tom.

Praktické cvičenie - Kto patrí do našej rodiny

Zošivanú rodinu tvorí mnoho členov, ktorí majú rôzne role a hranice. Nasledujúca úloha vám pomôže definovať, koho vnímate ako súčasť úzkej i širšej rodiny. Na čistý papier alebo rovno do knižky nakreslite, kto podľa vás do rodiny patrí. Do tej najužšej, ale i do širšej. Kam by ste jednotlivých členov na obrázku umiestnili? Ako ďaleko od vás a detí? Ich pozícia vám pomôže pochopiť, aké miesto majú vo vašej rodine. Môžete to urobiť sami, s partnerom alebo spolu s deťmi. Je fajn sa potom o obrázku porozprávať - ako vnímam jednotlivé postavy, aké majú väzby a prečo.